

УДК 811.161.2'282.4(438-89ПД)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-42>

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДЛЯСЬКИХ ГОВІРОК У ТЕКСТАХ ЧАСОПISУ «НАД БУГОМ І НАРВОЮ»

MORPHOLOGICAL FEATURES OF PODLASIAN DIALECTS IN THE TEXTS OF THE «NAD BUHOM I NARVOIU» MAGAZINE

Мартинюк Д. О.,

orcid.org/0000-0002-5144-3755

здобувач наукового ступеня доктора філософії

факультету філології та журналістики

Волинського національного університету імені Лесі Українки

Культурні та громадські діячі Підляшшя активно підтримують тенденцію до створення літератури говірковою мовою, зокрема в часописі «Над Бугом і Нарвою» від 1991 року до сьогодні послідовно репрезентовано тексти, всуціль написані підляськими говірками, що викликає зацікавлення діалектологів та відкриває нові перспективи для лінгвістичних досліджень. Стаття присвячена аналізу морфологічних особливостей підляських говірок, якими написано тексти з часопису «Над Бугом і Нарвою».

Специфіка дослідження полягає в наскрізному вивченні джерельної бази матеріалів, а саме випусків журналу «Над Бугом і Нарвою» від 1991 року до 2023 (191 номер), з метою виявлення мовних одиниць, які найбільш виразно ілюструють особливості морфологічного рівня підляських говірок. За допомогою методів лінгвістичного опису та зіставного аналізу було здійснено систематизацію та подальшу характеристику дібраного фактажу.

Результати дослідження засвідчують, що виразну діалектну специфіку підляської іменникової словозміни в матеріалах часопису представлено формами родового відмінка множини, де домінує закінчення фонетичного походження *-ув, -уов: батькув, гектаруов*; орудний відмінок іменників жіночого, рідше – чоловічого та середнього родів м'якої групи, вирізняється закінченням *-ою* та *-ом* відповідно: *працьою, сонцьом*. Для підляських прикметників характерне послідовне функціонування усічених форм однини чоловічого роду – *роджани, стомляни* – та нестягнених форм середнього, жіночого родів та множини – *золотая, святій*. Дієсловам властивий інфінітивний суфікс *-ті* та закінчення *-лі* фонетичного походження у формах минулого часу третьої особи множини: *накопаті, уратовалі*. Підляські займенники репрезентовані архаїчними формами та фонетичними явищами: *мні, юой*. Простежено специфічні підляські форми прислівників та числівників – *одсюоль, тридцеть*.

Описані морфологічні особливості підляських говірок свідчать про спорідненість їх з волинсько-поліськими говірками, а також про помірний вплив польської мови.

Ключові слова: підляські говірки, морфологічні особливості, словозміна, волинсько-поліські говірки, фонетичне походження, архаїчні форми.

Podlasian cultural and public figures actively support the tendency of creation literature in the dialect language, for example texts written entirely in Podlasian dialects have been consistently represented from 1991 till the present day on the «Nad Buhom i Narvoiu» magazine. This is arouses the interest of dialectologists and opens up new prospects for linguistic research. The article is devoted to the analysis of the morphological features of Podlasian dialects represented in the texts from the «Nad Buhom i Narvoiu» magazine.

The specificity of this study includes the thorough investigation of the material source base, namely the issues of the «Nad Buhom i Narvoiu» magazine from 1991 to 2023 (191 issues), in order to identify linguistic elements that the most clearly illustrate the morphological features of Podlasian dialects. The systematization and further characterization of the selected facts were carried out with using the methods of linguistic description and comparative analysis.

The results of the study show that the distinct dialect specificity of Podlasian nouns is represented by the genitive plural forms, where the phonetic origin endings *-ув, -уов* dominates: *батькув, гектаруов*. The instrumental case of feminine nouns (less often – masculine and neuter nouns of the soft group is distinguished by the endings *-ою* and *-ом* appropriately): *працьою, сонцьом*. Podlasian adjectives are characterized by the consistent functioning of short masculine singular forms – *роджани, стомляни* – and unstressed neuter, feminine forms and plural forms –

золотая, святий. Verbs are characterized by the phonetic origin infinitive suffix *-mi* and the ending *-li* of the past tense in the third person plural forms: *накопати, уратовали*. Podlasiian pronouns are represented by archaic forms and phonetic features: *мні, юой*. Specific Podlasiian adverb and numeral forms have been traced in this study – *одсюол, тридцет*.

The described morphological features of Podlasiian dialects indicate their kinship with Volyn-Polesian dialects, as well as a moderate influence of the Polish language.

Key words: Podlasiian dialects, morphological features, word inflection, Volyn-Polesian dialects, phonetic origin, archaic forms.

Постановка проблеми. Журнал «Над Бугом і Нарвою» від 1991 року послідовно репрезентує публіцистичні тексти, всуціль написані підляськими говірками. Так автори-уродженці Підляшшя маніфестують ідею, що діалектну мову свого ареалу необхідно зберігати, зокрема й у писемній формі. Створюючи тексти говірками, автори часописних матеріалів водночас ілюструють, що діалектна мова може функціонувати як літературна. Це явище призвело до виникнення поняття «підляська літературна мікрмова» в діалектологічному дискурсі.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що тенденція до написання текстів підляськими говірками досі розвивається та є нетиповим лінгвістичним і соціокультурним феноменом. Вивчення різнорівневих мовних особливостей підляських говірок у сучасних текстах, зокрема в часописі «Над Бугом і Нарвою», дозволить доповнити вже наявні діалектологічні дослідження цього ареалу та системно охарактеризувати явище підляської літературної мікрмови.

Мета дослідження – проаналізувати морфологічні особливості підляських говірок на базі матеріалів часопису «Над Бугом і Нарвою» (досліджено випуски від 1991 до 2023 року; зауважено, що не кожен номер журналу містить говіркові тексти).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підляські говірки неодноразово були предметом дослідження Ю. Громика, зокрема науковець присвятив увагу вивченню підляських прислівників [1; 2]. У співавторстві з А. Яворським Ю. Громик опублікував статті, що репрезентують лінгвістичний аналіз підляських говірок у поетичних текстах Ю. Гаврилюка [3] та С. Сидорука [4]. А. Яворський дослідив діалектну специфіку підляських говірок у поезії Юстини Королько [5; 6] та Марії Сарнацької [7]. У 2022 році Ю. Громик та А. Яворський видали монографію «Поліські діалекти в сучасній художній літературі» [8], що представляє найбільш детальний та комплексний лінгвістичний аналіз підляських говірок у сучасному художньому тексті (1991–2022 рр.). Ю. Грицевич працював над дослідженням підляських говірок у фольклорних текстах [9; 10; 11]. Г. Аркушин опрацював лексику текстів антології підляської літератури «Країна свого слова» та уклав словник «Підляські слова в художній літературі» [12].

Виклад основного матеріалу. Діалектні тексти з часопису «Над Бугом і Нарвою» відображають морфологічні особливості підляських говірок, що здебільшого зумовлені явищами фонетичного походження. Специфіку підляської іменникової словозміни в текстах журналу широко представлено формами родового відмінка множини чоловічого роду. У зазначених граматичних формах домінує закінчення **-ув, -уов, -юв**, що має фонетичне походження: монофтонг [y], рідше дифтонг [yɔ̃] фіксуємо на місці і ненаголошеного, і наголошеного етимологічного голосного звука *o: *10 гектарув* (с. 14, № 5, 2023), *16 гектаруов* (с. 14, № 5, 2023), *документув* (с. 41, № 5, 2022), *молотевнікув* (с. 26, № 1, 2022), *солдатув* (с. 31, № 1, 2022), *без батенькув* (с. 35, № 1, 2023), *кошув* (с. 21, № 2, 2019), *по кілька синуов* (с. 16, № 5, 2023), *батькув* (с. 15, № 5, 2023). Приклади *готелюв* (с. 7, № 2, 2016), *про дурнюов* (с. 30, № 1, 2023) (-юв ← *евъ [13, с. 104]) ілюструють рефлексію ненаголошеного *e в [y] та [yo] перед приголосним [8, с. 142].

Зазначимо, що за аналогією до форм родового відмінка множини чоловічого роду флексія **-ув, -уов, -юв** поширилися на відповідні форми іменників жіночого та середнього родів [8, с. 142]: *винюс одну зо своїх ризьбув* (с. 1, № 4, 2023), *до білічня печув* (с. 27, № 6, 2023), *од бабув* (с. 15, № 2, 2018), *зустрічув* (с. 15, № 5, 2017), *туолька хатуов убиває* (с. 13, № 2, 2010),

для *некоторих сім'юв* (с. 27, № 3, 2017), *коб тия груши, ябилка дамі до наших готелюв, реставрациюв* (форма *реставрациюв* походить від польського *restauracja* (-сје) «ресторан (-и)» [14]) (с. 7, № 2, 2016), *тепер не міряв юой ніяких платьюв* (с. 41, № 5, 2022), *но такіх мнуого било з інших сьолув* (с. 35, № 2, 2007).

Зафіксовано форми родового відмінка множини з флексіями **-і, -и**. Ю. Громик та А. Яворський зазначають, що окремі іменники з основою на історично м'який консонант у родовому відмінку множини мають закінчення **-і, -и** внаслідок впливу польської мови [8, с. 143]: *стукали в окно до люди* (с. 14, № 5, 2023), *сім малих діти* (с. 15, № 5, 2023), *діти троє спали на печи* (с. 21, № 5, 2021), *по семеро діти* (с. 31, №3, 2019), *коб заохотім люди до колхозу* (с. 29, № 1, 2018), *як заохотити тих дити* (с. 17, № 2, 2006).

Епізодично простежено закінчення **-а** у формі родового відмінка однини іменника другої відміни, де відповідно до норми української літературної мови закономірна флексія **-у**: *до ліса в партізани іти* (с. 22, № 5, 2021).

Характерні діалектні особливості субстантивної словозміни підляських говірок із текстів часопису «Над Бугом і Нарвою» простежено у формах орудного відмінка. Іменникам жіночого роду однини м'якої групи властиве закінчення **-ою**, яке є наслідком аналогії до твердого різновиду відмінювання, а також характерне для західнополіських говірок [15, с. 89]: *кірільцою* (с. 1, № 2, 2023), *кирилицою* (с. 18, № 6, 2018), *фільольогінью* (с. 29, № 2, 2023), *працьою* (с. 34, № 6, 2023), *околицою* (с. 36, № 6, 2023), *зорою* (с. 34, № 6, 2023), *з сімью* (с. 41, № 5, 2022). Флексію **-ою** зафіксовано також в іменниках III відміни: *осеньою* (с. 30, № 6, 2023), *святостью* (с. 19, № 5, 2012). Проте це явище не є послідовним, про що свідчать приклади із закінченням **-сю** після м'якого приголосного основи: *мудростєю* (с. 34, № 6, 2023), *масцею* (с. 28, № 6, 2023).

В орудному відмінку однини відзначено загальну тенденцію вирівнювання відмінкових форм іменників чоловічого та середнього родів м'якої групи за зразком твердого різновиду відмінювання: *з завершиньом* (с. 1, № 2, 2023), *за щастьом* (с. 16, № 1, 2019), *з сонцьом* (с. 34, № 6, 2023), *лицьом* (с. 34, № 6, 2023), *з поселіньом* (с. 26, № 5, 2019), *сонцьом* (с. 2, № 3, 2018), *пуд місяцьом* (с. 2, № 3, 2018), *з плачом* (с. 28, № 3, 2017), *був ще дитятом* (с. 21, № 4, 2006) (поданий іменник ілюструє також збереження суфікса **-ят-**). Зазначені граматичні форми трапляються в західнополіських говірках [15, с. 89].

Локальні морфологічні особливості підляських говірок, актуалізованих у текстах часопису «Над Бугом і Нарвою», простежено на прикладах форм орудного відмінка множини іменників (зафіксовано також приклад субстантивованого прикметника), що засвідчують поєднання флексій множини та двоїни [8, с. 110]: *тими яйціма* (с. 6, № 2, 2019), *з супер-людіма* (с. 16, № 1, 2018), *з такімі гостіма* (с. 39, № 5, 2022), *за хлопціма* (с. 31, № 1, 2022), *дітьміма бивши* (с. 122, № 4, 2017), *свініма* (с. 21, № 1, 2006), *зо своїми людьміма* (с. 27, № 1, 2007), *як ти там між польськіма?* (с. 16, № 2, 1997). Зазначимо, що аналогічні форми збережені й у західнополіських говірках, пор.: *ногіма, рукіма* [15, с. 91].

Аналіз джерельних матеріалів засвідчує, що підляські форми місцевого і давального відмінків однини іменників чоловічого та середнього родів вирізняються послідовністю функціонування флексії **-ові**: *на козлові* (с. 22, № 5, 2021), *на плотові* (с. 14, № 5, 2023), *у кілішкові* (с. 15, № 5, 2023), *на мостові* (с. 15, № 5, 2023), *у одному помещеньові* (с. 21, № 5, 2021), *у туом горчкові* (с. 16, № 5, 2023), *в кождому селові* (с. 26, № 1, 2022), *на однойменному оповіданьові* (с. 32, № 1, 2023), *у травньові* (с. 1, № 2, 2023), *при кунцьові* (с. 1, № 4, 2023), *у першому зімовому снігові* (с. 1, № 6, 2023), *на цвінтарові* (с. 1, № 6, 2023), *у квітньові* (с. 8, № 2, 2019), *у травньові і червньові* (с. 2, № 3, 2019), *в самому житьові* (с. 2, № 4, 2023), *в Шостакові* (с. 14, № 5, 2023), *в сьому номерові* (с. 11, № 2, 2019), *розумові і серцьові найбліжша* (с. 29, № 2, 2023).

Для деяких субстантивів характерні відмінні від української літературної мови граматичні форми роду та числа. Наприклад, у конструкціях *в свуй путь* (с. 15, № 5, 2023); *Сталі пуд вели-*

кім *топольом*, од дощу, а в той час удири в груом в топуоль в селові, трох люди згинуло одразу (с. 24, № 2, 2018) іменникам *путь* та *тополя* властива форма чоловічого роду, а не жіночого. У словосполученні *перши мебель* (с. 21, № 5, 2021) іменник вжито у формі однини чоловічого роду. Іменник *інформації* у словосполученні *доступни мні^e інформації* (с. 28, № 1, 2007) має форму множини, фіксовану в польській мові (пор. пол. *informacja*, *-cji* [14]), проте не вживану в українській літературній мові. У відмінковій формі *туриста* (пор. *туриста приїжджає* (с. 9, № 2, 2016)) флексія *-а*, очевидно, також зумовлена впливом польської мови (пор. пол. *turysta* [14]).

Специфіку підляської системи відмінювання прикметників та дієприкметників представлено усіченими формами називного відмінка однини чоловічого роду, де приголосний *й* у флексії зредукований: *я роджани* (с. 22, № 5, 2021), *довгі час* (с. 15, № 5, 2023), *і вун стомляни положився* (с. 15, № 5, 2023), *Борис бив кульгави* (с. 15, № 5, 2023), *часто бив пудхмеляни* (с. 15, № 5, 2023), *син удався хітри і цікави* (с. 16, № 5, 2023), *каменни паметник* (с. 1, № 6, 2023).

Говіркові тексти з часопису «Над Бугом і Нарвою» послідовно репрезентують нестягнені форми прикметників: *святій* (с. 14, № 5, 2023), *молодїї* (с. 30, № 1, 2023), *старїї* (с. 30, № 1, 2023), *золотая* (с. 16, № 5, 2023), *малия* (с. 20, № 2, 2019), *малое* (с. 30, № 1, 2023), *сільська* (с. 11, № 4, 2017), *стария* (с. 7, № 2, 2016), *весновїї* (с. 19, № 2, 2023).

У стягнених формах називного відмінка множини твердої групи засвідчено флексію *-и* (за винятком основ, що закінчуються задньоязиковими приголосними): *Почувалась там вельмі добре – всі^e живут у шатрах, всі^e весьоли, кольорово одягньони, хтось і волуоссе має пофарбоване* (с. 17, № 1, 2018); *не всі^e били справедліви* (с. 26, № 1, 2022), *потомїони і голодни* (с. 14, № 5, 2023), *капи і ходнікі, виткани на кроснах* (с. 14, № 5, 2023), *червони малюткі яблика* (с. 14, № 5, 2023).

Засвідчено форми родового відмінка однини прикметників, що ілюструють аналогічне вирівнювання флексій за зразком відмінювання м'якої групи: *глінкі накопаті жовтеї* (с. 36, № 2, 2013), *за стареї Пуольци* (с. 26, № 6, 2017).

Джерельні матеріали з часопису «Над Бугом і Нарвою» представляють деякі особливості творення ступенів порівняння прикметників у підляських говірках, зокрема формам вищого ступеня порівняння властиві суфікси *-ійш-*, *-і^eйш-*, *-и^eйш-*: *штирох старі^eйших синуов* (с. 14, № 5, 2023), *хітри йша* (с. 16, № 5, 2023), *найсумнійшого місяця року* (с. 1, № 6, 2023), *старі^eйши* (с. 24, № 1, 2017), *каменні^eйше* (с. 30, № 1, 2007).

У системі формотворення дієслів послідовно простежено функціонування інфінітивного суфікса *-ті*, що відображає підляську рефлексію етимологічного голосного **i*: *однайті* (с. 7, № 2, 2016), *шукаті* (с. 7, № 2, 2016), *завінуті* (с. 8, № 2, 2016), *опечатоваті* (с. 8, № 2, 2016), *спастеризоваті* (с. 8, № 2, 2016), *користаті* (с. 9, № 2, 2016), *розвіваті* (с. 9, № 2, 2016), *щепиті* (с. 9, № 2, 2016), *спиваті* (с. 17, № 2, 2006), *накопаті* (с. 36, № 2, 2013), *обробляті* (с. 15, № 5, 2023). Збереження етимологічного **i* визначає специфіку формотворення дієслів третьої особи множини минулого часу, пор.: *заангажовалі знаного спеціалісту* (с. 7, № 2, 2016), *всі^e всілуткі ї^eхалі до Ботьок* (с. 33, № 2, 2013), *уратовалі двоє дитят* (с. 28, № 1, 2007), *вставлялі черевики* (с. 14, № 5, 2023), *зліні^eлі хатку* (с. 15, № 5, 2023), (с. 14, № 5, 2023), *а як пудрослі, то вже ходилі в пуост Піліповку перед Рuzдвом на покуді^eле* (с. 14, № 5, 2023), *хлопці затягнулі санкі* (с. 14, № 5, 2023), *так гулялі і гощьовалі до пувночи* (с. 14, № 5, 2023), *троху по церкві одпочивалі і вставалі на снаданє* (с. 14, № 5, 2023). Інфінітивний суфікс *-ті* характерний також для говірок північної частини перехідного західно-середньополіського ареалу [15, с. 121], а форми дієслів третьої особи множини минулого часу на *-лі* трапляються в багатьох західнополіських говірках [15, с. 123].

Дієслівні форми, представлені в поданих реченнях, відображають частотність інфінітивного форманта *-чи*, що поширений також у західнополіських говірках [15, с. 121]: *Фільм показав, як*

і з чого треба **печи** коровай (с. 14, № 2, 2009), *А голод бив, мукі не било, з чого хліба **напечи** не било* (с. 35, № 2, 2007), *Мама похвалила моїє щієри хенці **помогчи** бабуш ці* (с. 19, № 4, 2005).

Для дієслів третьої особи однини та множини характерне ствердіння приголосного [т] у флексії: *туолькі пісень **знают*** (с. 29, № 6, 2014), *восок вже **попомнут**, коб вуон розстав троху* (с. 31, № 2, 2013), *на щодень **говорат** по-пуольську, але колядкі **уміють** спиваті по-нашому* (с. 17, № 2, 2006), *і ще ж так тую бабку **облун'ят*** (с.31, №3, 2019), *баби його **люб'ят*** (с. 15, № 5, 2023), *корова **робит*** (с. 33, № 3, 2018), *і **бачит** маленьку хатку* (с. 15, № 5, 2023).

Система займенникової словозміни підляських говірок, представлених у текстах часопису «Над Бугом і Нарвою», вирізняється численними діалектними особливостями. Специфіку особових займенників здебільшого визначають явища фонетичного походження, зокрема у формах **юой**, **юом** із джерельних матеріалів *час од часу давав **юой** гроши* (с. 39, № 5, 2022), *злу-ость в **юом*** (с. 30, № 6, 2023) після приголосного [й] простежено лабіалізований дифтонг **уб**, що, очевидно, є наслідком аналогії [8, с. 134].

Відмінкові форми особових займенників засвідчують відсутність приставного [н] у приєднаних конструкціях, де в українській літературній мові він закономірний: *положився **на ім*** (с. 15, № 5, 2023), *у **його** хватало гроши* (с. 30, № 6, 2023), *не ходив **до її*** (с. 41, № 5, 2022), *не хотієв з **єю** бітіся* (с. 16, № 5, 2023), проте саме такі форми найчастіше трапляються в українських діалектах, зокрема в північних та південно-східних [16, с. 162].

У джерельній базі зафіксовано форму займенника другої особи множини **вієте**, пор.: ***вієте** ще поставте п'ятого крижа* (с. 26, № 3, 2001), *буслікі, буслікі, як **вієте** прилетіте* (с. 19, № 5, 2012), що є унікальним західнополіським варіантом займенника *ви* [8, с. 79]. Відзначено нетиповий займенник третьої особи однини середнього роду *воне* «воно»: *Бієльська земля лежала при дорозі з Варшави у Вільно і часто переходіло шведське вуойсько, але не туолькі **воне*** (с. 26, № 3, 2017). Зафіксовано архаїчні форми давального відмінка займенника 1 особи однини *випало **мні*** (с. 1, № 2, 2023) та родового відмінка займенника 3-ої особи однини **єї** < **ює** [17, с.152].

Особливості відмінювання підляських вказівних займенників репрезентовані формами, що виникли внаслідок зрощення [8, с. 146], а саме *сієтої* «щієї», *сієтум* «щюму», *сієтого* «щюго»: *слова **сієтої** колісньої пієсні* (с. 35, № 1, 2023), *в **сієтум** мієсці* (с. 17, № 4, 2018), ***сієтого** слова* (с. 38, № 5, 2022). У часописі «Над Бугом і Нарвою» простежуємо займенники *в **сьому** номері* (с. 11, № 2, 2019), ***сього** року* (с. 8, № 2, 2019), *зишли із **сього** світа* (с. 2, №4, 2023), які властиві абсолютній більшості українських говорів, а також українській літературній мові як другорядні [18, с. 176].

Форма вказівного займенника **туй** форми (с. 1, № 2, 2023) зумовлена фонетичним походженням, зокрема на місці етимологічного голосного *о в закритому складі в наголошеній позиції з'явився рефлекс [у]. Форма орудного відмінка займенника *така* з закінченням **-єю** (з *такею юшкою* (с. 38, № 2, 2018)), очевидно, виникла внаслідок аналогічного вирівнювання за зразком прикметників м'якої групи.

Зафіксовані в джерельних матеріалах форми присвійних займенників *єїн ректор* (с. 24, № 5, 2019), *в **єїнуї** реалізації* (с. 2, № 4, 2023) зберігають архаїчну форму родового відмінка особового займенника *вона* (ює ← єї [16, с. 161], ускладнену прикметниковим суфіксом **-н-**.

Для підляських говірок, представлених у текстах часопису «Над Бугом і Нарвою», характерні нестягнені форми займенників, наприклад: *тис* (с. 11, № 2, 2023), *тая* (с. 14, № 5, 2023), *тия* (с. 16, № 5, 2023), *тоє* (с. 21, № 5, 2022), *якая* (с. 11, № 4, 2017), *невідь-якіє* (с. 29, № 6, 2014), *сюю презентацию* (с. 14, № 2, 2009).

Аналіз джерельної бази засвідчив, що в часописних матеріалах часто вживаний займенник *што* ← **сьто* [19, с. 512–513]: ***Што** лічилося до лієтшого, то било для їїє і Андриєйові* (с. 16, № 5, 2023), *Мамо, а **што** у туом горчкові варитьсє?* (с. 16, № 5, 2023).

Про діалектну специфіку підляських говірок свідчать прислівники, простежені в текстах часопису «Над Бугом і Нарвою». Наприклад, відзначено архаїчну форму прислівника *тоді*

(*тъгdy [20, с. 590]) – *тогда* (с. 8, № 2, 2019), яку зафіксовано в більшості говірок Західного Полісся, а також у середньо- та східнополіському діалектах [2, с. 48]. Прислівник *найперуч* (с. 21, № 5, 2021) походить від праслов'янського **perdje* (раніше), що є, як зазначає Ю. Громик, «адвербіалізованою формою називного-знахідного відмінка однини середнього роду вищого ступеня порівняння прикметника м'якої основи **perdy* [13, с. 344]» [2, с. 48]. Ю. Громик також зауважує, що в межах поліського наріччя прислівник *уперуч* (*вперуч*) та похідні трапляються лише в підляських та суміжних берестейських говірках [2, с. 48].

У підляських говірках збережений прислівник *много* (с. 35, № 2, 2007), що походить від праслов'янської основи **тъног-* [21, с. 490] і, як зазначає Ю. Громик, відомий у межах практично всього західнополіського ареалу [2, с. 49]. Прислівник *одсюоль* «відтепер, з цього часу, з цієї пори»: *Одсюоль Піліп став помагати і людському дохторові* (с. 31, № 1, 2022) зберігає давнє часове значення, а саме вказує на початковий часовий момент [2, с. 50]. Підляський прислівник *досюоль* також виражає семантику часової лімітативності – «досі, до цього часу» [2, с. 50]: *Билі й гумористични ситуації, якіє згадуємо досюоль* (с. 14, № 1, 2018).

Прислівникова лексема *стамтуоль* реалізує значення вихідного пункту руху «аж звідти, з місця більш віддаленого»: *Вернулїся стамтуоль і зачалі шукати шкуолкі, де ведут старїя сорти* (с. 7, № 2, 2016); *з усюоль* – «звідусіль» [2, с. 49–50]: *І тепер люде везут крижіє, з далека приїжджают, як глянуті на самоходи, то реєстрації з усюоль* (с. 19, № 5, 2012). У джерельній базі простежено адвербіальну лексему *одтуль*, яка функціонує в значенні «звідти», попри те, що їй також притаманне збереження давньої часової семантики [2, с. 50]: *То наша хата, але там вельми страшит і хто здумав у юй переночувати, в міг одтуль утикав* (с. 15, № 5, 2023).

Прислівники *тера* (с. 6, № 2, 2019) (пор. пол. *teraz* [14] «зараз»), *тутай* (с. 6, № 2, 2019) (пор. пол. *tutaj* [14] «тут») свідчать про вплив польської мови на особливості підляської адвербіальної лексики. Прислівник *теперка* (с. 43, № 4, 2013) вирізняється словотвірною специфікою: до основи *тепер* приєднаний суфікс **-ка-**.

Спорадично фіксовано локальні форми вищого ступеня порівняння прислівника: *написаного раній людїма* (с. 2, № 4, 2023) – форма вищого ступеня порівняння утворена за допомогою нетипового для прислівників суфікса **-ій-**; *муой батько в Шостакові мієв много буольш* (с. 14, № 5, 2023) – поданий приклад репрезентує складену форму вищого ступеня порівняння; *то дієтїюм найбарзі, коб не бояліся, як гримїт* (с. 31, № 2, 2013) – прислівник *найбарзі*, очевидно, походить з польської мови: пор. *najbardziej* «найбільше» [14]).

Зафіксовані в журналі «Над Бугом і Нарвою» числівники здебільшого вирізняються фонетичним оформленням. На місці етимологічного **ę* простежуємо голосний [e]: *десеть* (с. 15, № 5, 2023), *двадцеть* (с. 15, № 5, 2023), *девятнадцеть* (с. 15, № 5, 2023), *тридцеть* (с. 19, № 1, 2019). Характерну для північного ареалу лабіалізацію [e] після м'якого приголосного перед твердим передано формою *одьон* (с. 15, № 2, 2018) < **однь* [8, с. 77]. Числівник *штирох синуов* (с. 15, № 5, 2023) засвідчує наслідки регресивної дисиміляції за способом творення [чт] → [шт], яка властива волинськополіським та середньополіським говіркам [8, с. 182]. Явище регресивної асиміляції за місцем і способом творення простежено на прикладі числівника *тищу літ* (с. 25, № 3, 2017), де після синкопи відбувся перехід [сч] → [шч] [8, с. 184]. Неозначено-кількісний числівник *кількоро людї* (с. 26, № 1, 2022) свідчить про вплив польської мови (пор. пол. *kilko* «кілька» [14]).

Висновки. Лінгвістичний аналіз текстів часопису «Над Бугом і Нарвою», написаних підляськими говірками, засвідчив, що діалектні особливості на морфологічному рівні зумовлені передусім явищами фонетичного походження. Виразну діалектну специфіку підляської іменникової словозміни виявляють форми родового відмінка множини, орудного відмінка однини іменників жіночого роду (рідше – чоловічого, середнього та форм множини). Проаналізовані прикметники вирізняються послідовним функціонуванням усічених форм однини чоловічого роду та нестягнених форм середнього, жіночого родів та множини. Для дієслів характерний

інфінітивний суфікс -ті та форми минулого часу третьої особи множини на -лі. Підляські займенники репрезентовані архаїчними формами та фонетичними варіантами. Простежено специфічні підляські форми прислівників та числівників. Зафіксовані на морфологічному рівні особливості підляських говірок свідчать про спорідненість їх з волинсько-поліськими говірками, а також про помірний вплив польської мови.

Перспективним вважаємо подальше дослідження текстів, написаних підляськими говірками, з метою детального аналізу діалектних особливостей на всіх мовних рівнях, що дозволить охарактеризувати явище «підляської літературної мікромови».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Громик Ю. Деякі архаїчні структури темпоральних прислівників в українських підляських говірках. *Rozprawy Komisji Językowej ŁTN* 2003. Т. XLVIII. S. 39–49. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/499> (дата звернення: 15.01.2025).
2. Громик Ю. Специфічна прислівникова лексика українських підляських говірок. Тека Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych 2014. Т. IX. S. 46–53. URL: <https://www.academia.edu/31064718> (дата звернення: 15.01.2025).
3. Громик Ю., Яворський А. Актуалізація української підляської говірки в поетичних текстах Ю. Гаврилюка. *Лінгвостилістичні студії*. 2019. Вип. 11. С. 44–53.
4. Громик Ю., Яворський А. Актуалізація південнопідляської говірки у творах Степана Сидорука. *Лінгвостилістичні студії*. 2018. Вип. 8. С. 160–172.
5. Яворський А. Українська підляська говірка в поезії Юстини Королько: морфологічний рівень. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство* 2013. № 1. С. 146–151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnuflm_2013_1_34 (дата звернення: 11.01.2025).
6. Яворський А. Лексика української підляської говірки в поезії Юстини Королько. *Український літературний провулок*. 2017. Т. 11. С. 141–151.
7. Яворський А. Українська підляська говірка в поезії Марії Сарнацької. *Волинь філологічна: текст і контекст* 2013. Вип. 16. С. 283–291. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vftk_2013_16_29 (дата звернення: 11.01.2025).
8. Громик Ю., Яворський А. Поліські діалекти в сучасній художній літературі : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 300 с.
9. Грицевич Ю. Діалектні явища іменної словозміни в українських підляських говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору). *Молодий вчений*. 2014. № 12 (15). С. 212–217.
10. Грицевич Ю. Особливості консонантизму підляських говірок у фольклорних записах І. Ігнатюка. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Філологія (мовознавство)* 2014. Вип. 19. С. 102–107.
11. Грицевич Ю. Фонетичні особливості підляських говірок у записах місцевого фольклору. *Типологія та функції мовних одиниць*. 2014. № 1. С. 55–65.
12. Аркушин Г. Підляські слова в художній літературі. Луцьк, 2024. 120 с.
13. Історія української мови. Морфологія : монографія / С. П. Бевзенко, А. П. Грищенко, Т. Б. Лукінова [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1978. 539 с.
14. Słownik języka polskiego. URL: <https://sjp.75.pl/> (дата звернення: 09.02.2025).
15. Аркушин Г. Л. Західнополіська діалектологія. Луцьк, 2012. 256 с.
16. Історична граматики української мови : посібник / М. А. Жовтобрюх, О. Т. Волох, С. П. Самоїленко, І. І. Слинко. Київ, 1980. 318 с.
17. Історія української мови. Морфологія : монографія / С. П. Бевзенко, А. П. Грищенко, Т. Б. Лукінова [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1978. 539 с.
18. Бевзенко С. П. Історична морфологія української мови. (Нариси із словозміни та словотвору). Ужгород, 1960. 416 с.
19. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 6: У–Я / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та інші. НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 2012. 568 с.
20. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 5: Р–Т / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та інші. НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 2006. 705 с.
21. Етимологічний словник української мови: В 7 т. Т. 3: Кора–М / Ред. кол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та інші. АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наукова думка, 1989. 553 с.